

IZ ISTORIJE KRIVIČNIH NAUKA

ПСИХОПАТИЧНИ СЛУЧАЈЕВИ ПРЕД НАШИМ СУДОВИМА*

Са задовољством ће се из овога рада увидети, да су и наши судови почели, од пре неког кратког времена, обраћати пажњу и на *кривца*, а не само *кривицу*, као што је то, до модернога доба, на штету правде било.

За илустрацију претходнога рада судског узимам из својих успомена само овај један пример. 1885. год. видео сам и дуго разговарао с једним идиотом из зајечарског округа, који је био осуђен на 2 године заточења! То је био и умно и физички тип једног идиота. Г.г. судије или су читали само акта или су преко њега гледали, јер им је иначе морала пасти у очи његова цела физиономија. Он је био мали, дежмекаст, с великом главом и јако клемпавим ушима; имао је шаке као „лопаре,“ зглобове између шаке и руке широке, лице више но блесасто, увек развучено, с јако уздигнутом горњом усницом (као обично код свих умно, ма и мало, ограничених лица). Умно био је не може бити већма идиот – на питање: шта је радио? Исприча – а говорио је „*јелшечки*,“ – у највећем смеју шта је радио, и са задовољством рече „а за друго још они и не знају!...“

Таквог човека осудити данас то је стидно на првоме месту за наш правни факултет, који је толико већ коштао наш народ, па тек за г.г. судије, које су га судиле.

С пуно научних разлога могли бисмо се надати, да ће се ова иновација појавити прво код оних правника, који кривца директно посматрају, који га чују, виде његово понашање, суде по свему умну вредност и урачунљивост његову. Али у пракси, за сад бар у већини случајева, то не бива, – већ кад предмет дође на студију у виши суд, у Апелацију, онда се из одговора оптуженога, из свих докумената и целокупнога дела посумња у душевно стање неке од оптужених особа и примедбама упути се првостеп. суд да стручњачко мњење тражи.

Није немогуће да се ова појава по све научно објасни. Већина наших судова налазе се у малим местима, тако, да су судије у неку руку под притиском тамошњег јавном мњења, у таквој мери, да одбијају од себе сваку мисао, која би на послетку могла ублажити казну, која се има изрећи над извршиоцем дела. Судије пак Апелације и ако не виде кривца, опет слободни од онога притиска локалног јавног мњења, гледају предмет мирно – право судијски – па за то боље и виде.

I

Међу случајевима, које ћу у овој расправи да изложим, на првоме месту долази убиство руковоаца телеграф. станице у Нишу, пок. г. Прендића, – које је извршио привремени телеграфиста Живојин Стојковић. Догађај се тај збио 13. децембра 1890. године.

* *Правник. Лист за правне и државне науке*, (ур. Ј. Аћимовић и др М. Р. Веснић), књ. III. св. 1–12, Београд 1893, стр. 97–108.

Ако изволите не само прочитати но и размислити о неким тачкама ове *од речи до речи истинијие научне расправе*, видећете како смо ми далеко, не од савршенства, већ и од ма каквог било уређења, које би се у пракци вршило – да се бар трпети може, а да се и напред иде.

Ж. С. је рођен у Јагодини, 24 год. стар, родитељи су му крајње сиротни; имао је још десеторо браћа и сестара, од којих му је 9 умрло, само је још једна сестра жива. Још као ђака Ж. је болело једно уво (запаљење средњег изнутрашњег ува по свој прилици туберкулозне природе). *С тим недосјайком стиуи на курс телеграфски*; – као и у гимназијама био је осредан ђак. Кад постане пр. телеграфиста, одмах почне да се по молби премешта; за 3½ године променио је 5–6 места. У Зајечару се тешко разболи; лекари су, вели његов отац, казали да је Ж. имао тифус трбушни, али по ономе што знам, није немогуће да је имао запаљење марамице мождане, оближње трулој коски ува.

У почетку друге половине 1889. г. Ж. дође у Ђуприју са службом (где сам га неко време посматрао). Свакоме је пао у очи његовим понашањем, ишао је „као ветар,“ ни с киме се није дружио, изгледао је увек љутит. При крају те године оде у Јагодину и покуша да силује своју сестру! За овим одвуче оца његовог код г. *др. Зиновијева*, општ. лечника, и захте: да му доктор изда прописно лекарско уверење, у коме да изречно потврди како „неговоме оцу не цуре уши!“ На велико наваљивање лекар изда такво сведочанство с маркама снабдено.

Првих дана месеца јануара 1890. г. он се обрати г. *др. Ј. Данићу*, физикусу окр. ђупријског, и захте да му овај изда сведочанство како „он – Ж. – није пасивни педераста!“ Да би га се отресао др. Данић му изда то уверење.

Та два уверења нашао сам међу хартијама и књижицама Живојиновим, међу којима су прво место заузимале брошурице Пелагићеве: „Нашла врећа закрпу!“

У другој половини 1890. г. буде опет премештен у нишку штацију. Разуме се његово душевно стање било је већ куд и камо горе но у Ђуприји. Понашао се неуљудно у канцеларији, по сведоци целога персонала: звиждао је, лупкао, церекао се гледајући у под, – после неколико опомена, кад је већ почео и погрешке да прави при експедицији депеша, његов шеф извести о томе надлежног министра рефератом, у коме, по последњем исказу пок. Прендића пред смрт изјављеном власти, стоји ово: „Ж. С. јесте луда за луду кућу, а не чиновник за канцеларију.“ При свем томе Ж. остане у служби и на истоме месту, – незнано из којих узрока!

13. децембра 1890. г. Ж. купи један јак перорез с дугачким резом, дође у канцеларију и ту још боље дотера оштрицу, трљајући нож о астал, па кад су сви око неког апарата поремећеног заузели били, Ж. скочи и бесомучно налети на г. Прендића, удари га силно ножем у трбух, пође натраг па се врати и још два пута удари га у главу. За тим нападне на г. Лонгиновића, повреди га, па, скачући по 2–3 басамака, истрчи на сокак с крвавим ножем у руци. При излазу сукоби г. шефа поште, с киме се није познавао, али опет налети на њ и удари га силно; но срећом рез удари у кључеве од касе и извије се. Ж. продужи трчати с ножем у руци док га два општинска служитеља не ухвате и одмах начелништву предаду.

При претресу нађене су у његовим џеповима 4 „књиге“ Пелагићеве, ако се ти ренографне-ски производи „књигама“ звати могу!

Одмах узет на одговор изјавио је („диктира у перо“ стоји у акту саслушања): „Јесте, ја сам то учинио с тога, што је, по моме мишљењу, Прендић био рђав човек, – а *иако истио и остали*, – па сам га као таквог намерно хтео да лишим живота; ово тим пре, што су његова зла дела *иакве њприроде да их власти не може њрозрети*.“ Његово држање, тон говора, хвалисање да је своју „жељену цел постигао,“ и само се бринуо да

ли су сви повређени умрли, – и то је изјављивао пред иследником, – све то учини те *йрисуйни* при потпису изјаве: „да на кривцу примећују неку *нервозност* и *йоремећенос душевну*, јер је се непрестано клатио и пљуцкао. Пошто је Ж. С. одбијао од себе с гнушањем ту претпоставку, да је он душевно болестан, то је иследна власт, а и првостепени суд, прешла преко тога.

За ово злочинство *без саучасника* нишки првостепени суд осуди Ж. С. на *смрт*.

Тек на основу примедаба вишега суда Ж. С. буде послат у болницу за душевно-болесне, заједно са свима актима и са хартијама и брошурама овога лица – 29. маја 1891. године.

Првога састанка на питање шта га је побудило да она два необична лекарска уверења тражи од лекара, изјавио је: да је то учинио с тога, што су му досадили „неки“ говорећи: „теби у целој фамилији уши цуре, и оцу ти цуре уши!!“ Други „ти си пасивни педераста!“ Дакле већ у то доба имао је *халусинације слуха*, разумљиве за њега, – дакле био је већ тада душевно болестан. Понашање његово у болници у Београду било је осорљиво, ходао је љутито, пљувао готово непрекидно. Реченице, које је изговарао, увек је последње њине 3–4 речи понављао 5–6 и 10 пута, све више и више долазећи у раздражење. Односно злочинога дела изјавио је. „Ја сам истога мишљења кога и Пелагић. Тврдо сам убеђен да се друштво не може поправити друкчије до једино *убиством*, и то је циљ који сам себи поставио у животу. *Ако ме куришум йромаши, йоме ћу увек йежити*.“

Цело држање овога човека показивало је да он има и неке идеје о својој величини и сили. Посматрањем ноћу сазнало се да говори дуго с неким лицима од великог положаја (у то доба)! Он даје савете и императивне заповести владоацу, издаје гласна наређења и указе, – међу осталима једне ноћи наредио је, да сутра дан изађе указ, којим се стављају у пензију оба лекара болнице за душевно-болесне.

После неколико дана на чисто питање: „ко сте ви да можете такве заповести издавати?“ одговорио је од речи до речи ово: „Сигурно сте читали Пелагићев предлог, да се сви напредњаци и либерали катраном намажу па запале. – Кад се та „револуција“ изврши, онда, пошто сам ја најсимпатичније лице, мене ће народ изабрати за краља!“

Никакве тешкоће он не увиђа у томе како ће се његов социјализам, збркан à la Пелагић, сложити с положајем владоаца. „Па тако је,“ рекао је, „и у Швајцарској!“

Халусинације слуха има непрестано, и, као обично, оне су врло непријатне и готово увек састоје се из најпогрднијих речи и фраза, које Ж. С. доводе ван себе од љутине; – с тога он псује, грди, пљује, удара ногама, гледа у највећем раздражењу; најчешће су лекари предмети његових псовака, које се продужују и ноћу и дању, *йе му не даду ни јестии!*

Физички је непрестано опадао, пропљувао је крв; – „то су духови, који су ме напали и од којих се браним, а то је и скривена политика П. Т.“

Извешће лекарско било је: Ж. С. извршио је 13ХП злочина дела у душевно-болесноме стању (*Vésanie hallucinations multiples de l'ouïe, tendances homicides, idées de grandeur*) и сада је душевно болестан и остаће до смрти умно болан.

Према овоме првостепени суд нишки промени своју пресуду и Ж. С. буде оглашен за неурачуњивог.

II

Други случај природе је много заплетеније и скопчан с великим бројем питања од крупне важности. Ове тешкоће биле су повећане двома узроцима – прво, из неких виших побуда, било је не могуће обратити се родбини главнога окривљеника ради по-

требних података; а друго има да се каже ово: анормалне прилике, које већ поодавна, на жалост, код нас постоје, не дају никоме воље за озбиљан рад у своме послу, пошто то није никако начин да се у служби напредује; – с тога је и ислеђење вршено тако, да су, све остало на страну, у актима више јероглифи но речи!!

Прва разлика између првог и другог случаја јесте у *саучасницима*, којих овде има на броју неколико. Одсуство саучасника јесте једна од карактерних особина оних злочинаста, која извршују душевно-болесни.

А. као девојка није имала глас добре и смирене личности, била је „мушкобанаста“, осорљива и љутица. Протекцијом буде послата у неки извесни страни пансионат, где научи француски и од свачега по мало, полутански, – као обично што се даје образовање женскоме сталежу у нас – неку врсту гласуре (*vernis*), образовања и васпитања(?). Све што је у томе пансионату научила, било је у њеној глави, без довољних логичких (асосијација) веза, без уређености – (систематизације).

При повратку у Србију немајући на првоме месту „звечећих“ средстава, а може бити ни других особина, није се могла удати за кога, како она вели, њој приближног умно, – већ пође, готово на силу, за једног богослова – учитеља. У брзо А. постане покварена неморална женска; муж је чинио што је могао, на послетку и отеривао, – али због јединог детета њиховог, морао је да је трпи. У путу неморалноме А. дође до те тачке, да склопи план, по коме би 2 човека по њеноме упутству мужа јој убили, и, са својом умном супремацијом престава план тако, да се извршиоци одмах приме извршења.

У јутру, фаталнога дана, пробуди мужа један сат пре времена и спреми га у оближњу цркву, ван места њиховог становања, те га погођени људи убију. Кад чује за то, она одмах оде у среску канцеларију и на протоколу изјави „Чујем да ми је муж убијен, ако је то истина, *ћражим да се кривци смрћу казне, а мени да се да накнада у 6000 динара*“!

У маломе месту све се интриге знају, те одмах падне сумња на А, која изјави са гнушањем да је то највећа потвора за њу. Но одмах притворена, и тиме доведена у са свим нове прилике, она, видећи да је њен план пропао, под разноврсним утисцима, сутра дан изложи у једноме дугачкоме писму своју патњу у брачноме животу, као ублажавајућу околност за себе, *а ћризна цело дело*!

Ислеђење је ишло својим током, А. буде осуђена првост. пожаревачким судом, на *20 година робије*, а извршиоци дела на *смрћ*.

У току тога времена А. душевно оболи и буде послана у бол. за душевно-болесне, где је прописаним законим путем, после 3–4 недеље посматрања, приме у болницу као сумануту.

Предмет дође пред Апелациони суд и он стави примедбе и ова два капитална питања: 1-во „Какво је било душевно стање ове женске ранијих година?“ и *нарочитио* 2-го „какво је било у доба извршења дела?“ Ово друго питање било је најважније, јер су искази оптужене А. највише теретили извршиоце дела који су у главном на основу истих осуђени на смрт!

Одговор у кратко био је овај. 1-во А. је била од више година неморална личност, но и ако се то може тврдити, опет је сигурно да А. није била душевно болесна до пре кратког времена. Одсуство свести моралне јесте једна од битних карактеристичних особина личности, код којих интелект (свест) није у нормалном стању, али при свем томе, само одсуство моралне свести није довољно да се једна таква особа прогласи за душевно болесни.

Душевним болестима зову се у Психопатологији (Психијатрији), тачно описане, у науци признате болести, које имају своје описане знаке, развитак, врхунац, опадање и

свршетак. Ни у једној од тих бољетица нема болести у којој би *једини* психопатолошки *сасиојак* био одсуство моралне свести, што је при томе један од главних знакова у многим душевним болестима.

Одј. Пре извршења дела А није била душевно болесна.

На 2-го питање: Пред извршење злочиначког дела, А. је развила необичну и врло *лоичну* делатност, те је савладала отпор својих најамника. Све те тешке операције вршила је кришом. Дана убиства одилази власти и изјављује да тражи да се кривци смрћу казне и чак тражи за себе као накнаду 6000 динара! Дакле заводи истрагу од првог пута. А. у *боду извршења злочиноа дела није била душевно болесна – ња и њосле неколико времена, њена њисма и саслушања, њисуњена су доказивањима, која њо њеном мишиљењу иду на ублажење њене казне – дакле и њада није била још умно болесна.*

Доцније под многобројним утисцима њено је душевно здравље клонуло, а она је, као и све неморалне особе, била одавна озбиљан кандидат, да падне у једну од описаних душевних болести што је се с њом и збило.

На основу овога извештаја теретећи искази њени остали су у сили правној и саучесници су стрељани, а неки осуђени на робију.

III

Трећи случај није заплетен, али дужност ми је да га прикажем, с тога што сам, читајући сва акта по томе грозноме злочину делу, наишао на једну по све незакониту радњу полицијских власти. Из овога се види, колико су на ниском ступњу познавања стварности они који мисле, да сваки, који је учио и свршио ма који факултет, може де *рпано* бити чиновник полицијски, капетан па и началник окружни.

Марко Николић из Штитара има сада 37 пуних година. Пре 7 година имао је први наступ лудила и био је тешко немиран да су га морали послати у Београд. Докле су разна документа прикупљена, био је у болници крушевачкој, – кад у београдски завод приспе, био је тако добро, да су га лекари задржали као што је то правило само, да виде, хоће ли, понова, и какав наступ имати.

За време његовога бављења у бол. београдској власт среска прода *све имање* Марково, и његова жена са двоје деце остане без крова, – за наплату болничког трошка и спровода М. у Београд све је изнело око 180 динара! – Ово је учињено противу изречних наређења, која се налазе у правилима за среске и окружне болнице, и у којима изречно стоји: наплата болн. трошка, извршиће се од оних лица, која могу тај трошак да поднесу, *без осейне шийетие њо њихово мајтеријално сѡнање*. Спровод М. до Београда има да падне на терет његове општине, по правилима болничким за душевно-болесне – кад је дотични сиромах, као што је случај с овим човеком био.

М. пунте из болнице за д. болесне као здрава. Прошло је неколико година, жена М. обраћа се суду општинском, и тражи, *да се њен муж њонова удаљи из куће*, јер је постао по све немиран, бије децу и жену, ноћу а ни дању не спава, виче, пева, ништа се о кући не брине. Женина молба остане *неуслишана*, и ако се много и много пута суду обраћала.

У току прошле године М. дохвати неку *ђускију* и њоме на месту убије своју жену, са којом је 15 година живео и с којом двоје деце сада у животу има, ударивши је више пута у главу.

Истражни судија отпочне кривично ислеђење, но у брзо увиди да је М. душевно болестан и упуту га у болницу са захтевом да се о њему поднесе лекарско извешће.

Кад је М. примљен у завод он није био више у стању душевне поремећености и тврдио је, да није истина да је он убио своју жену. У кратко за овим добио је наступ лудила, у коме је с највећим расположењем причао да је жену убио, па и о маси, других рђавих поступака својих, говорио је, с највећим самохвалисањем. Тада се видело да је М. у тим нападима по све насртљив (дакле да је по карактеру рђав), opak, и из тога је свега следовало: 1-во М. ј у болесном душевном стању убио жену. 2-го М. је по све опасан по друштво и треба да остане у болници за душевно-болесне.

Истражни судија прекинуо је истрагу против М. који *није имао саучесника*, а првостеп. суд вар. Београда пресудом својом огласио је М. за суманутог.

IV

Драго ми је, што могу да примером покажем, да се психопатолошки случајеви јавају пред судовима и у стварима чисто „*ирађанске*“ *йприроде*.

Но пре но што пређемо на опис самог конкретног случаја, рад сам да читаоце упознам с једним врло важним предметом, који стоји у блиској вези с примером који ће следовати. Тај предмет јесте једно од „горећих“ (акутних) садашњих питања, које занима не само све психијатре, већ и све прве социологе. То је питање: (-) *дејенерација йпородица*. (Умно и физичко опадање породица до потпунога уништења њиховог).

Још пре 20 година Морел, на основу многогодишњег изучавања, први је систематизирао све оно, што се тада знало о дегенерацији породица. Данас сви први психијатри и с ове и с оне стране мора Атланскога, сложни су у томе да је дегенерација породица, узрок: *йоловини случајева душевних болести*, епилепсији и лудилу епилептичноме и свима стањима названим умна ограниченост, почев од полублесавости до правога кретенизма. Ова друга половина произлази од убоја по глави (*folies traumatiques*) од разних отрова, од којих на прво место долази алкохол, па морбрин етер, апсент и т д.

Професор Др. Бал и Др. Мањан, професор Др. Крафт-Ебинс у Бечу, први су данас у Европи радници на овоме по све важноме и тешкоме питању. Но мало је, – ако и има и где још тако подеснога поља за његово изучавање као што је Србија, у којој се, као прилично малој земљи готово сви познајемо. Па како ми с тим питањем стојимо? Виђали се код нас „*Dégénérescence Mentale*“ породица? На велику жалост то опадање и пропадање прекомерно је!

Број душевно болесних лица у Србији био је 30. децембра 1890. год. 2100 – што је за један народ, који је у већини земљоделац, дупло већи, но што би се могло очекивати. Међу душевно болеснима и умно неразвијеним, наћи ћете последње представнике, свих чувених и некада богатих и великих породица наших. У протоколу болнице за душевно-болесне наћи ћете, да су у тој болници боловали и помрли синови и унуци војвода српских, синови првих наших учених људи, који су у Србији министровали и били за оно доба на високоме нивоу интелектуалноме.

Довољно је само једноме човеку, који нашу историју зна, да помисли, која је то позната породица наша, почев од 1804. год. до данас, која није пропала или у путу да брзо пропадне? Изузев неки, по све мали број, – иначе **све су пропале**. Овде онде, видите њихове последње представнике, који *на себи и у себи* носе јасне знаке душевне оронулости. То су „женскарوشي“, умно неспособни за ма какав озбиљан рад; видите их ћосаве, „пелтеке“, са *tic (de la face)* лица, карташе, размажене деране, и ако су већ ушли у године, – људе без икаквог осећања стида бар од имена које носе, – крајње распуштене и раскалашне личности, које се блатом и грдњом бацају на своје сопстве-

не родитеље, – и на послетку скитнице. У последње време са тугом у срцу, видео сам унука, славнога војводе Мутапа, као штатисту, после, пошто је био 17–18 год. практикант у полицијској служби, у једноме путујућем позоришном друштву, у коме је било више чланова некадашњих добрих кућа!

Ова дегенерација породична, дакле, даје добру половину свих душевно болесних – међу њима долазе на видно место она лица, која имају какву од у науци тачно описаних болести, за тим *епилептичари* с лудилом, а највише умно *неразвијени*.

Природа се сама њоштарала да не да, да се ти елементи, њошварени, дуго кроз друштво вуку, већ први као акцентрични, и пре појаве болести, већином остају нежењени, а жењени врло често немају деце. Други епилептичари, већином су ван могућности уласка у брак, јер се њихова болест најчешће појави од 15 до 20 година. Трећи умно ограничени деле се у многе под-групе – но они су већином неспособни да лепо живе са својом женом и породицом женином и својом, обично се раздвајају, и на послетку пропадају и они и њихов прираштај – ако су га имали. Они, који су умно још ниже, то су они са којима се свет јавно подспрда, „шашави“, који имају детињаст глас, прзнице су као деца, у свакој вароши и варошици има, негде и повише, таквих индивидуа, и разуме се, да остану нежењени. На послетку прави ембесили, то су *лењшијине*, која се особина увеличава са умним опадањем. *Што њог је које лице умно неразвијеније, све је лење* – докле се не доспе до обичних вагабунда, који могу да спавају 18–20 сати дневно, а задовољни су са корицама леба и станом испод ћуприја.

Међу умно ограничене долази и Лука Ј. из Горње Горевице окр. рудничког. *Л.* Је од ране младости био умно неразвијен, кад је на снагу дошао, *имао је свести о томе* своје стању, и пустио је, те су му млађа браћа управљала приличним њиховим имањем. Он је вршио грубе послове, дотеривао и цепао дрва, доносио воду и томе подобно; – није био у стању ништа да купи, ни да прода, јер није знао вредност ни новца ни ствари. После смрти браће му, жена Лукина предузме управу кућом; она је плаћала порезе, ишла у опште власти, на пијацу, куповала и продавала. Но и она умре, – Лука остане неко време сâм као управник имања, и тада они, који су га добро познавали, купе од њега неки део његовога имања. Лука не зна за узроке, из којих је продају учинио, ни за суму, за коју је земљу другоме у својину уступио; – по свој прилици као и сви умно неразвијени, јако је осетљив на пића алкохолна, те је у полупијаном стању то све и учинио.

Као што је познато женске иду на добра имања по селима, као што у варошима интелигенција иде на богаство, – те тако се Лука, човек од 50 година, ожени понова, и нова фамилија тражи од суда Горњо-Милановачког да ту продају обори. Суд – *што му заиста на част служи*, као најјаснији доказ културне висине његове – пошље самога Луку у болницу с питањем: „да ли је Лука душевно болестан, па ако јесте, да ли је у таквоме стању да се његове радње као неурачунљиве имају сматрати?“

Одговор је гласио:

- I Лука није душевно болестан.
- II *Л.* је умно ограничен у таквој мери, да није способан да управља својим имањем.
- III Пошто је по своје карактеру добар, то нема никаква разлога лишити га слободе и задржати га у болници.

Резултат по овоме није ми познат, али мислим са сигурношћу да је продаја коју је *Л.* учинио судски поништена.

Пажљиво прочитавши ову опсервацију, много вам је морало пасти у очи: Лука је умно ограничен, а има браћу која су умно била добро. *Л.* је добричина, има свести о својој умној недовољности, жени се један пут, има децу и чува их лепо; жени се и други пут под старост, јединствено у интересу деце своје, да их боље подигне и имање им очува. Како се слаже све ово с напред изложеним мислима о дегенерацијама породица и умно ограниченим? Слаже се потпуно и ево како:

Лукин отац и мајка, стричеви, тетке и ујаци били су душевно здрави. *Л.* је као мало дете био *ударен у главу*, близу темена мало са десне стране, на томе месту стоји и сада улога лако приметна, на којој је кожа прирасла за опну кошчану тако, да се може закључити, да је томе месту Лука имао сломљену кост главе, и да је услед ове повреде мозак његов био ван могућности, да се нормално развије. Само добар карактер овога човека и његово све досадашње владање очито показују, да он не долази у ред умно ограничених услед дегенерације умне у породици својој – већ услед убоја у главу.

Психопатична питања јесу од чести један од саставних делова Социологије, и према томе стоји у вези с највећим и најкомплициранијим питањима о човеку и човечанству. Према томе, све ове консидације, писане *јединствено за образоване и мислене људе*, морале су доћу у оквир ове расправе.

Закључујући, слободан сам препоручити г. г. судијама, да обраћају све већу и већу пажњу на посматрање извршилаца кажњивих дела, и у опште за окривљене личности, па ће убрзо и сами увидети, какви ће се нови хоризонти отворити њиховоме уму – на велику корист правде, чији су они представници и заштитници.

Опатија (Аббација)
III. 1893.

Др. М. В. Васић